

Rettspleie i krig og fred

Aftenposten
01.03.82

Av høyesterettsadvokat Albert Wiesener

I diskusjonen om bevisbedømmelsens frihet er vi nå kommet på linje med filosofiens dilemma om viljen er fri eller ikke. Frihet vil alltid være relativ, begrenset av informasjon, konvensjon, lov og samvittighet. Bak denne tornerosehekk kan man si at beslutningsprosessen er fri. Men det er en frihet med modifikasjoner. Jeg byr h.r.dommer Leivestad remis i dette tvistes spørsmål.

Hva de tyske krigsretter angår, erkjenner Leivestad at han vet for lite om deres virksomhet. Hva er det som får ham til å tro at Arntzen «sikkert» vet mer? Angående sin viten har Arntzen den 19. februar vist til en tidsskriftartikkel fra frigjøringsåret 1945. Det han plukker ut derfra, er i og for seg korrekt. Artikkelen er skrevet av en juridisk kapasitet som høyesterettsadvokat Gunnar Mellbye.

Jeg vil ikke innlate meg på å belære Mellbye om jus. Hans artikkel viser at han kunne folkerett. Men jeg vet kanskje mer enn ham på det faktiske plan. Jeg hadde et bredere erfaringsmateriale; 124 registrerte forsvarssaker. Mellbye hadde en brøkdel. Til dette hadde jeg gjennom fem år et nesten daglig forsvarerarbeid utenfor rettene. Tysk strafferett hadde jeg studert ved universitetet i Berlin. Jeg hadde kjennskap til sproget og til mentaliteten og hadde effektive tyske forbindelser, som lot seg benytte til hjelp for vanskeligstilte nordmenn.

Men det er så riktig hva Mellbye skrev, at forsvarerne måtte tåle store handicap. Som regel fikk vi ingen adgang til dokumentene. Først gjorde politiet sitt ofte hardhendte forarbeid. Fehmer sa det engang slik: «Hvis dere norske forsvarere får et for tidlig innblikk i hvor meget vi vet, vil dere forkludre bevisene.» Han var inne på noe der. Var det så sant mulig å fortelle den anklagede hva han måtte si for å ha en chance til å overleve, så var sannheten ikke

det primære. Jeg har uten skrupler koordinert forklaringer mellom tiltalte og vitner som var på frifot. Det hendte at det førte frem. Tyske dommere tok bevisbyrden alvorlig. Og klienten fikk vi snakke med, uten observatører til stede.

Imidlertid var forholdet at våre klienter som regel var skyldige. Det er å undervurdere motstandsfolkens offervilje og innsats å hevde at de ble justismyrdet av uverdige tyske dommere. De fleste av dem tok dødsrisikoen med åpne øyne. At dette utløste dødsdom når de ble tatt, er krigens lov. Og den er internasjonal. Slik også med Per Birkevold (Aftenposten 25/2 1982). Han har rett i at det kunne virke som et skuespill når beviset var til stede og dødsstraff var lovens eneste straff. Men Lorentz Brincha og hans eget forsvar behøver ikke å ha vært unyttig. Birkevold er jo i live.

Mellbye skrev sin artikkel i 1945, da vi ennå håpet på den av Paal Berg bebudede reetablering av rettsstaten. Men pendelen gikk for langt i motsatt retning. Vi fikk et utvendig og skjematisk landssvikoppgjør med ti ganger så mange anklagede

Albert Wiesener.

som rettsapparatet hadde kapasitet for. Og når man av politiske grunner ikke ville slå av på omfanget, måtte man i stedet slå av på rettsikkerheten, for overhodet å komme igjennom på et vis. Under disse forhold er det ikke unaturlig, enn si uverdig, å sammenligne de tyske krigsretter og de norske etterkrigsretter. Jeg har ikke sagt at krigsrettene var forbilledlige. Jeg har bare nevnt eksempel på at de kunne sette rettsprinsipper foran krigshensyn.

PS: Da folk vet så lite om disse ting, har jeg i tankene — dersom helsen tillater — å holde et par foredrag til høsten.